

ÚVOD

Studie o ruské románové kronice byla napsána ze dvou důvodů. Na prvním místě byl důvod literárněteoretický, respektive genologický. Snažili jsme se vytyčit determinanty žánru ruské románové kroniky a přispět tak, byť jen malou měrou, k teorii románové kroniky a v obecnější rovině k určování žánrových hranic. V dalších kapitolách jsme se pokusili vytvořit genealogický model ruské románové kroniky a pojednat o některých jevech její poetiky. Románová kronika je tu vymezena jednou národní literaturou, resp. vybranými díly, která představují zkoumaný žánrový typ. Ruskou románovou kroniku chápeme ovšem jako součást románové kroniky obecně; nelze však současně neupozornit na skutečnost, že románová kronika dominuje právě v ruské literatuře a u jiných slovanských národů, částečně v literaturách germánských (anglická, skandinávská, řídkěji německá) a jinde jen sporadicky. Proto zkoumání ruské románové kroniky může říci poměrně dosti o zákonitostech žánrového typu vůbec a může se stát přirozeným východiskem širšího, materiálově bohatšího a teoreticky podstatnějšího výzkumu.

Druhý důvod byl literárněhistorický. V Rusku bylo napsáno v 19. století a na počátku 20. století velké množství románů, které se dosud nepodařilo systematizovat. V popředí stojí kanonizovaná díla Puškinova, Lermontovova, Turgeněvova, Tolstého a Dostojevského, zatímco jiné proudy a seskupení jsou často opomíjeny. Románová kronika patří spíše k „zasutým“ žánrům, ale to nesnižuje její umělecké ambice. Odrážel se v ní ruský národní život, lidové myšlení a lidové vyprávěcí formy. Byla přirozeným protipólem jak „intenzívní“ literatury, tj. napjaté a dramaticky vyhocené (M. J. Lermontov, F. M. Dostojevskij), tak širokých, kauzálně propojených epických pláten (L. N. Tolstoj). Protože dosavadní románová teorie ruskou románovou kroniku speciálně nevydělávala, bylo nutno „objevit“ díla tohoto žánru, existující ovšem často pod jinými, vágními názvy, a spojit je v jeden celek.

Pracovali jsme metodou strukturní žánrové analýzy, tj. rozboru jednotlivých komponentů žánru od dominanty po nižší složky hierarchie struktury literárního díla. Žánrová dominanta je v našem chápání úzce spjata s ideovou dominantou, je to její umělecká rekonstituce. Žánrová domi-

nanta jako způsob bytí ideové dominanty svědčí o světonázorových kořenech díla a je odrazem určitých rysů skutečnosti. Další komponenty žánru jsou determinovány žánrovou dominantou, současně ji dotvářejí a jsou vzájemně propojeny.

Práce se zabývá problematikou, kterou v rámci státního úkolu č. VIII-6-6/4-2 řešila katedra ruské a sovětské literatury a slovanských literatur na filozofické fakultě UJEP v Brně v letech 1975–1980.

Studie o ruské románové kronice nechce a nemůže být vyčerpávající. V úvodní kapitole se proto nezabýváme genologií vůbec, ale toliko jejími nejpodstatnějšími aspekty v míře určované vztahem k předmětu našeho výzkumu. Výběrovost tematických okruhů se týká i kapitol o genealogii a poetice, v nichž nám šlo o postižení základních linií a tendencí.

Tři poznámky k technické a terminologické stránce studie:

1. Z ruské krásné literatury citujeme v originále; citáty z odborných prací v textu překládáme do češtiny.
2. Ruské citáty a citované práce transliterujeme do latinky.
3. Adjektivum „kronikální“ místo uzuálního „kronikový“ používáme z toho důvodu, že „kronikový“ implikuje širší význam, zatímco „kronikální“ používáme ve smyslu „vztahující se k vlastnostem žánrového typu románové kroniky“.

Jestliže jsme jako důvod výzkumu ruské románové kroniky uvedli její význam genologický a literárněhistorický, nelze na závěr opomenout ani faktory, které souvisejí s naší společenskou i literární současností. Kronikální soustava obrazů, pocíťování antinomií moderní civilizace, docenění morálního aspektu se přímo dotýkají problémů dneška a dnešního člověka. Socialistická literatura 70. a 80. let tohoto století, a zvláště ruská próza, tváří v tvář základním otázkám bytí člověka i lidstva se často obrací ke kronikálnímu zobrazování. Poslední desetiletí našeho věku, zdůrazňující praktičnost, racionálnost a efektivnost veškeré lidské činnosti, kladou společnosti i umění nové otázky. Ani zde nemusí románová kronika zůstat literárněhistorickou relikvií.